

Давид Перовић, Епископ крушевачки
Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
Београд
david@bfspc.bg.ac.rs

УДК: 27-284:27-175

Протопрезвитера Николаја Афанасјева виђење тајне Цркве (омаж оцу Николају Афанасјеву)¹

Сажећак: Оптимистичкој и песимистичкој перцепцији света новозаветна свест је противстављала трагичну перцепцију света која је искључивала и претерани оптимизам и крајњи песимизам. Црква се нашла у свету у коме ће пребивати до јављања Христа у слави. Она је исповедајући да је Исус Христос Господ исповедала да њој већ све припада (1. Кор. 3, 22). У есхатолошкој перцепцији света Црква пребива у њему, и то у својству мисије коју је она примила од Христа да би радила на пољу старог или злог еона. И све док не дође до дефинитивног разграничења старог и новог еона свет ће се налазити под знаком љубави Божије. А Бог је послао Сина свога у свет да они који верују у Њега не погину него да имају живот вечни. Првобитно доброта и лепота које је Бог подарио творевини стварајући је налазе се у свету, али не припадају њему, него Цркви у Христу. Трагедија се пак разрешава, и разрешена је у Цркви тако што се победа већ догодила. Ово је победа која победи свет — вера наша (1. Јн. 5, 4).

Кључне речи: Есхатолошки карактер, есхатолошка перцепција, два еона — нови и стари, Црква и Империја, Христос и Император, хришћани и свет, помирење, космос, еон зла, динамика времена, Civitas christianorum, Христова победа, нова твар.

Есхатолошки карактер ране црквене свести

Два еона

Есхатолошки карактер ране црквене свести данас је махом прихваћен од стране свих истраживача раног хришћанства. У историји настанка Цркве постоје три момента међусобно тесно повезана: Христово обећање о сазидању Цркве (*Мтл.* 16, 18), установљење Цркве на Тајној Вечери и њено актуализовање на дан Педесетнице. Сва три момента се подударују у налажењу почетка битисања Цркве у Христу. У моменту силаска Светога Духа за време првог евхаристијског сабрања Дванаесторица постаје Црква Божија у Хри-

¹ Овај рад се штампа као прилог саборном празновању Миланскога Едикта од стране Српске Православне Цркве, и поводом 1700-годишњице његовог доношења.

сту. У време Христовог земаљског живота заједница Дванаесторице није била Црква. Апостоли су стално били са Христом, али нису били у Христу, што ће се догодити тек на дан силаска Светога Духа. Црква је актуализована када је дошао Он, Дух Истине, који их је увео у сву истину (Јн. 16, 13). Он делује у Христу, пошто узима од Њега (Јн. 16, 14). Свети Дух је сишао на Христа на крштењу и остао да почива на Њему; и опет, Он је сишао на ученике на дан Педесетнице. Тек у Духу и кроз Духа они су у Христу постали Црква.

Почетак постојања Цркве означио је почетак новог еона, односно сам Христос је у себи самом открио месијанску еру у историји божанске Икономије. Нови еон је ушао у свет у личности Христовој и актуализован је у заједници хришћана. У првој проповеди апостола Петра после Педесетнице јасно је изражена хришћанска свест да Црква припада последњим данима (Дай. 2, 17). Док Христос још није био прослављен Свети Дух још није био послан онима који верују у Њега. Кроз Духа и у Духу верници су постали Црква или место деловања Светога Духа; у Њему и кроз Њега она живи. Свети Дух пребива на онима који припадају новом еону, јер бити у Христу значи припадати том еону, као што му и Христос припада. Зато сâм Свети Дух јесте *залог* (ἀρραβών) новог еона. Тај залог се даје у Цркви, а кроз Цркву свакоме ко у њој пребива. Значи, Он се не даје само у Цркви, него и самој Цркви.

Јудејска свест Христовог времена поимала је месијанску епоху као нови еон, независно од тога да ли је та епоха требало да буде повезана са космичком катастрофом или да не буде. Чак да се космичка катастрофа не би ни догодила, нови еон је, према јудејској свести, означавао крај старог. Парадоксалност хришћанске свести се састојала у признању истовременог постојања два еона. Почетак постојања Цркве није означавао крај старог еона. Историја човечанства се показала крајње замршеном због постојања новог еона, али ипак, у њој се није збио прекид; нови еон не постоји изван историје, него у њој самој.

Сапостојање двају еона морало је у Цркви поставити питање о њиховим односима. Да је стари еон престао са почетком новог, ово питање не би ни постојало, баш као што није постојало ни у јудејској свести. Питање односа међу еонима морало је условити питање о самом космосу, али не толико у општем смислу, колико од тренутка актуализовања Цркве у свету. То није било чисто теоријско питање колико питање целокупног живота и владања хришћана.

Сваки који ступи у Цркву кроз Духа постаје нова твар, а онај који је ступио у њу пребива у њој кроз Духа и у Духу. Како Црква, тако и сваки њен члан припада новом еону и живи животом тог еона. Он ступа у Цркву кроз веру и у њој пребива у вери у Сина Божијега. Његово пребивање у Цркви јесте служење Богу (Јн. 4, 23). Вера и на њој засновано поклоњење Оцу могуће је само кроз Сина у Духу и у истини. Вера и истина су есхатолошки

појмови који су могући само у новом еону. А ипак, поставши нова твар, онај који верује у Христа наставља да пребива у старом човеку. Како Црква, кроз коју и у којој он припада новом еону, тако и он остаје у свету и не живи само у Цркви, него и у свету. Парадоксалности положаја Цркве у свету аналогна је парадоксалност положаја сваког њеног члана. Хришћанин не може сам по себи бити узет изван Цркве, пошто би изван Цркве он само свету припадао. Због тога се и његов положај у свету и његов однос према свету одређује положајем Цркве у свету.

Однос хришћанске мисли према свету

Хришћанска мисао је усвојила основни јудаистички однос према свету, али га је усвојила у светлости своје есхатолошке свести. Новозаветна свест је поимала савремени свет есхатолошки, док је јудејска свест поимала есхатолошку епоху емпиријски. Од дана Педесетнице, када је актуализована Црква коју је Христос установио на Тајној Вечери, однос према свету није могао бити онакав какав је био пре тог момента, с обзиром да су се и у самом свету збиле промене.

Будући почетком последњих дана, Црква припада новом еону. У новозаветним списима термин еон се сусреће у пређашњем временском смислу, али у црквеном значењу он означава ново стање света. Тај нови еон, коме припада Црква, остаје скривен. Скривене остају и промене које су се збиле у свету, но повезане са пребивањем новог еона у њој. Црква очекује откривење славе Христове која ће бити потпуна реализација новог еона. Тај еон се предокуша Црквом и у Цркви, али ће он бити истовремено и укидање старог еона. Ако Црква од првог дана свога постојања живи под знаком будућег Христовог доласка онда свет у коме она пребива живи под знаком свога уништења. На тај начин свет не може бити онај свет који је постојао до тренутка када је Логос постао тело. Овај свет је чекао своје спасење, то спасење које ће извршити Христос (2. Кор. 5, 19).

Појам помирења (καταλλαγή)

Појам помирења има есхатолошки смисао. Оно није помирење са старим светом у његовом пређашњем стању (јудејска свест), већ помирење у *Христосу*, у Цркви која је у *Христосу*, као почетак последњих дана. Пре космичке катастрофе и појаве новог еона у свету, свет је био подељен на свет Израиља и свет осталих народа. Али та подела је прекинута (Еф. 2, 14). Уместо ње појавила се нова подела Цркве и света, новог и старог човечанства. Ново човечанство се налази у Цркви у којој нема подела, него су сви један човек у Христу Исусу (Гал. 3, 28). Почетак и првенац новог човечанства јесте

Христос Нови Адам, нови Првенац са Његовим нерукотвореним храмом — самим Телом (Јн. 2, 21. 1. Кор. 15, 47).

Почетак Цркве као почетак и новог и старог еона

Почетак битисања Цркве био је почетак постојања и новог и старог еона. У свету се појавио стари еон када се у њему појавио нови. До појаве новог еона стари није могао постојати. Тај стари еон је само есхатолошки идентичан са светом који је постојао до Христовог доласка. У поретку божанске Икономије свет постаје космос, али истовремено сав он представља стари еон, пошто је Црква почетак последњих дана. Због тога термилошки, садашњи еон у новозаветним списима означава и космос у оном виду у коме он пребива, и стари еон каквим ће се свет показати у моменту појаве у Христу, када се нови еон буде открио у слави. У периоду времена Цркве свет посматра себе као Цркву, кроз ново стварање, или као стари еон. Истовремено, у том истом периоду у свету постоје два еона. У томе је парадоксалност постојања свега после Христовог доласка, и она произилази из парадоксалности положаја Цркве. Нови еон, пребивајући у свету, онтолошки је различит од света, док свет у коме пребива стари еон јесте у ствари стари еон. Дефинитивно постојање света старим еоном догодиће се у последње дане, али се то већ непрестано догађа, пошто Црква јесте почетак тих дана. Зато је Црква мач који је поделио свет.

Победа над светом

Победу над светом сачињавају Христова смрт, васкрсење — прослављење (Јн. 16, 33). Та победа над светом била је пораз ђавола (Лк. 10, 18), чије пак изгнање и пораз имају есхатолошки смисао. У моменту Христовог доласка ђаво ће бити поново уништен, али се то уништење већ сада савршује у Цркви. И већ сада је то раширено на свет, у коме Црква пребива, и коју неће надвладати, нити јој одолети паклова врата. Само постојање Цркве већ је пораз ђавола, а есхатолошки — његово уништење. Истовремено, до тог уништења изгнани архонт овога света наставља да пребива у њему. До Христовог доласка на земљу Јудеји су сматрали да они владају светом који је оваплоћен у Тори, па се зато остали народи налазе у тами. Међутим, са Његовим доласком истинита светлост није више Тора, него Он, сами Христос. Одбацивши светлост Јудеји и незнабошци су се нашли у тами, области ђавола.

Еон зла

Зли еон (Гал. 1, 4) јесте људски свет који је добровољно заволео таму. Архонт овога света, кога је Христос изагнао, држи се вољом људи који себе добровољ-

но предају под његову власт. Еон зла сачињавају синови противљења (*Еф.* 2, 2). Као еон архонта овога света он јесте еон лажи (*Јн.* 8, 44). А лаж није само негација истине него и негација живота, пошто је ђаво човекоубица. Зато еон зла јесте еон смрти. Пребивајући у свету кроз стари еон, архонт света наставља да дејствује у свету или сам или помоћу низа духова (*Еф.* 6, 12). Због тога свет *сав у злу лежи* (1. *Јн.* 5, 19), првенствено зли свет или свет зла. Свети Апостол Јован је склон да употребљава изразе двозначно, па онда *ἐν τῷ Πονηρῷ* може значити *у злу* и *у Злом*. Свет лежи у злу а стари еон лежи у ђаволу, у свргнутом архонту овога света. Стање у злу стање света чини пролазним (1. *Кор.* 7, 31). У свету се збива настајање старог еона као онога који у себи концентрише све силе зла (2. *Сол.* 2, 7). Када наступи крај свет ће постати стари еон, чиме ће се променити и садашње обличје света. Међутим, овај свет се мења и његово обличје пролази не само у правцу старог еона, него и у правцу новог. Црква јесте друго обличје света који је рођен у Духу и кроз Духа. Ако од дана Педесетнице свет живи под знаком уништења, онда свет као Божија творевина не подлеже уништењу, него стари или зли еон. Од тога дана у свету ће се наћи две реалности које немају исту вредност и исто значење. У поређењу са реалношћу Цркве реалност света постаје привидна, као она која нема живота у себи и која га не може добити од кнеза овога света. Дух јесте начело живота, а свет у свом обличју старог еона представља свет плоти или плод плоти. Није свет *йокварен* у Христу, него свет постоји у Христу. Свет у Њему постаје реалност, док је он ван Христа само привид. Грешка докетизма се састојала у томе што је он тврдње да је Христово тело привид, уместо тврдње да је тело света привид изван Цркве која је Тело Христово, па да тако не учини грешку, па да се она уопште и не појави.

Христова победа

Христова победа је била Његово ступање на царски престо. Он се појавио као Господ (*Κύρος*) (*Дай.* 2, 36. *Фил.* 2, 9–11.1. *Кор.* 24–28). Седнувши одеснују Оца, Христос је постао Господ целокупног измиреног света, односно новог еона, чији је почетак Црква. Христос је Господ Цркве — Тела његовога (*Еф.* 1, 20–23). Приметно је да се у новозаветним списима Христос нигде не назива Господом космоса, него се напротив наглашава да Његово Царство није од овога света. Христове речи треба узимати дословно. Царство Христово није од овога света, није од еона у коме свет наставља да пребива. Христос не може бити Господ света који лежи у злу (1. *Јн.* 5, 1–9. 1. *Кор.* 8, 5–6). У садашњем свету много је *бојова* и *јосјода* а у нас је један Господ. *Бојови* и *јосјоди* само је други израз да се свет налази у злу. Дакле, Христос не може бити Господ садашњег еона у коме пребива зли еон, пошто Он не може бити Господ смрти којој предстоји уништење (1. *Кор.* 15, 24–28). Христос царује у Цркви, а кроз њу и у свом новом еону. Он царује тамо

где је истински живот. Стварно биће има само Црква, док ван ње постоји само привидно биће. С обзиром да је оно цело (то биће) подвргнуто смрти. Христос долазак у слави биће потпуно раскривање новог еона и уништење злог. Христос је Цар. Његово Царство је оивичено Црквом, али оно има космички значај због космичке природе саме Цркве. Како дакле и то помирење Бога са светом, тако и спасење света од стране Бога има есхатолошки значај, и то зато што је оно непосредно повезано са Црквом. Бог Отац је послао Сина Свога, Који је постао тело, да спасе свет. Спасење је Христос извршио у Своме Телу, и оно се врши кроз Цркву која је Његово Тело. Због тога се спасење врши кроз узимање из овог света оних који се спасавају, што никако не подрива идеју спасења света у његовој целовитости.

Црква и космос

Космос је свет у којем пребива Црква, али у којем је присутна тајна безакоња, која овај свет чини злим еоном. Однос света према Цркви, и Цркве према свету одређује се самом природом овога света. У основи тог односа налазило се разграничење једног од другог (2. Кор. 6, 14–16). То је потпуна удаљеност Цркве и света у његовој датости, а која произилази из онтолошке разлике међу њима. Отуђеност Цркве од света проузрокована је немогућношћу сагласности између ње саме и света (Кол. 2, 8. 1. Јн. 5, 19).

Есхатолошка свест светог Апостола Јована била је врло изражена, па је зато однос космоса и Цркве исказан у екстремној форми: *Сав светиј у злу лежи* (1. Јн. 5, 19). Дакле, никакве заједнице не може бити између Цркве и света, јер не може бити заједнице између правде и безакоња. Синоптичари имају исти принцип односа према свету (Мк. 2, 21–22). Између света и Цркве не може бити заједнице, па према томе не може бити ни синтезе. Сав однос Цркве према свету своди се на пребивање Цркве у њему, и то њено пребивање у њему јесте време невоље (Јн. 16, 33) и време мржње према Цркви (Јн. 15, 19). Међутим, та невоља која је изазвана мржњом света не може превладати радост (Јн. 15, 11). Како невоља тако и радост представљају невољу и радост последњих дана. Црква је почетак новог еона који пребива у свету, те је зато одлазак Цркве из света немогућ. Ако би пребивала ван света, Црква би престала бити Црквом (Мтл. 13, 38). У свету истовремено бораве синови царства и синови зла, али ипак царство сачињавају само синови царства. До жетве Црква остаје у свету, да би била светлост свету (Мтл. 5, 14–15). У свету нема друге светлости с обзиром да постоји само једна истинита светлост која обасјава свакога човека који долази на свет (Јн. 1, 9). То је светлост којом свет живи и који још није постао дефинитивно зли еон. Још се није догодила подела старог и новог еона; светлост остаје поље делатности Цркве. Бог је заволео свет као своју творевину, и та Божија љубав остаје у свету док се Син не јави у слави. Проблем прихватања или неприхватања света од стране

Цркве јесте лажни проблем. Црква не може прихватити свет као нешто своје, она није од света, али она не може ни да га не прихвати, с обзиром да Црква пребива у Њему, и да у односу на њега има нарочиту мисију.

Положај Цркве у свету и нова твар

Положај Цркве у свету одређује однос њених чланова према свету. Сви који верују у Сина — у Христу представљају нову твар (2. Кор. 5, 17). Међутим, нови човек наставља да се налази у старом човеку. Он не може живети само у Цркви него мора живети и у свету и усред света. Одвајање од света не значи одлазак из њега (1. Кор. 5, 9–10. Јн. 17, 15). Потпуно узимање из света може бити реално само у доба Христовог доласка у слави (Фил. 3, 21).

Бекство из света у пустињу било је апсолутно непознато раној Цркви јер је она знала да нова твар-каком је постао онај који верује у *Христју* пребива у старом човеку, и да се то пребивање, као и пребивање Цркве у свету налази у Божијем плану. Хришћани пребивају у свету од кога су ослобођени (Јн. 8, 36). У ствари, они су слободни од греха (*сѣих* 34) и од света који лежи у злу. То ослобођење од света кроз припадност Цркви прве Хришћане је чинило слободним у њиховом општењу са незнабожцима, а њихову позицију у односу на учешће у животу који их је окружавао, изузетном. Дакле, иако су употребљавали свет, хришћани су остајали слободни од света (1. Кор. 7, 29–31). Та есхатолошка тачка гледишта на употребу света подразумевала је релативно учешће у животу који је окружавао хришћане, али не и служење овом свету (*Мѣ.* 6, 21. 1. Јн. 2, 15. Јак. 4, 4).

Есхатолошка перцепција света

Природна перцепција света ране Цркве била је есхатолошка. Први хришћани су живели у знаку скорог Христовог доласка у слави, који ће бити потпуно откривење новог еона и уништење злог. Есхатолошка перцепција света била је перцепција Цркве, и као таква била је једино исправна. Тешко нам је данас осетити ту перцепцију света. Ми смо заједно са есхатолошком напетом изгубили црквени однос према свету, јер смо скоро заборавили есхатолошку природу Цркве. Црква постаје једна од реалности у овом свету. Црква се не може одрећи својих есхатолошких очекивања, али су есхатолошка очекивања у њој самој престала играти своју улогу; она су једноставно засењена другачијом перцепцијом света, која је опет та очекивања потиснула у задњи план.

У II, а нарочито у III веку есхатолошка напетост се смањује, али есхатолошка перцепција света остаје у основи иста каква је и била у раној Цркви. Хришћани су тежили поправци свога положаја у римској икумени, али нису могли ни замислити положај када би сама римска империја постала

хришћанском. На тадашње питање, шта би било када би римски император постао хришћанин, једини одговор би се састојао у томе да би император престао бити владалац. Хришћанска свест дакле, није се бавила хришћанском империјом, с обзиром да је она искључивала такву врсту империје. А када се догодило то чега се на пример плашио Тергулијан, да римски император постане хришћанин, не престајући бити императором, црквена свест се нашла затеченом у раскораку. Она није била припремљена за такву промену свог положаја у свету. Морало се живети и делати, а времена није било да се преиспита пређашњи однос према римској империји.

Civitas christianorum

Широке перспективе које су се тобоже откривале Цркви створиле су смелу илузију да је царство ћесара постало civitas christianorum. Ако се догодило немогуће — да се ћесар покори Христу, онда се учинила могућом на земљи — у овом свету изградња — града Господњег. То је била највећа духовна револуција која је укинула рано црквено поимање историје. Нови еон се открио у овом свету, али не у слави долазећег Христа, него у слави императора који пребива на земљи. Идеја града Божијег на земљи неминовно је повукла за собом губитак есхатолошког поимања Цркве, као и есхатолошког поимања света. Од свих Христових речи највише су биле заборављене речи да Његово Царство није од овога света. Свет је наставио да буде оно што је раније био, јер он не може бити другачији ван Цркве до откривења славе Христове у свету, али се однос према њему изменио.

Ми још увек нагађамо да ли се Црква нашла у држави или држава у Цркви, али је несумњиво да су границе између њих учињене неприметним. Када је идеја да је „Царевима дозвољено да чине све зато што на земљи нема разлике у власти између Бога и цара“ претрпела пораз, идеја Царства Христовог у овом свету и над овим светом остала је у хришћанској свести и пракси.

Наиме, савез империје и Цркве подразумевао је прихватање Цркве од стране империје и обратно, прихватање империје од стране Цркве, будући да се само у таквом узајамном признању међу њима могао успоставити дуготрајни мир. То од стране Цркве није значило само фактичко прихватање државе у којој је Црква постојала, што је било присутно и пре Константиновога периода, него и неопходно прихватање римске државне идеологије које се империја није могла одрећи уколико је желела остати верна себи.

Сви су изгледи да су Оци Цркве били збуњени! Они нису били спремни за савез између Цркве и империје. Они су непрестано рачунали на стабилно и легално постојање хришћанства у империји, али нису могли ни замислити да хришћанство може заменити званичну многобожачку религију, што је било равно томе да империја постане хришћанском. Та неприпремљеност и збуњеност јерархије објашњава се тиме што је она скоро у потпуности

прихватила, или тачније била дужна да прихвати државну идеологију. Један од најфрапантнијих примера збуњености црквених јерараха тога доба била је чињеница да је пагански император учествовао у решавању догматских проблема на Сабору 325. године, иако је он, истина, већ био показао своје симпатије према хришћанима, премда још није био чак ни катихумен. Последице прихватања Цркве од стране Империје биле су огромне. Оне су се одразиле на скоро све области црквеног живота и њених ставова.

Савремена мисао покушава да превлада дуализам Цркве и света, као да је то могуће без одрицања од Цркве. Из овога настају покушаји христолошкога заснивања државе и права, као да држава и право у овом свету имају потребу за заснивањем. Из овога произилазе философски покушаји прихватања света, као да је Црква некада прихватала, или да није прихватала свет. Оптимистичка перцепција света која је нашла свој израз у идеји *ірага Божијеја* изазвала је песимистичко одбацивање света. То одбацивање је створило тежњу ка повлачењу из света и изазвало је јачање свести и осећања да је зло у свету непобедиво и да свет не само што у злу лежи, него је сам по себи зао. Међутим, раној црквеној свести била је апсолутно страна мисао о томе да свет јесте зло. Он је у њој остајао Божија творевина, а не творевина Демјиурга. Постојање монаштва у хришћанској држави било је сведочанство да је у дубини црквене свести живело незадовољство због стварања Божијега града на земљи.

Новозаветна перцепција света

Оптимистичкој и песимистичкој перцепцији света новозаветна свест је противстављала трагичну перцепцију света која је искључивала и претерани оптимизам и крајњи песимизам. Црква се нашла у свету у коме ће пребивати до јављања Христа у слави. Исповедајући Исуса Христа Господом, она је исповедала да њој већ све припада (1. Кор. 3, 22). У есхатолошкој перцепцији света Црква пребива у њему, и то у својству мисије коју је она примила од Христа да би радила на пољу старог или злог еона. И све док не дође до дефинитивног разграничења старог и новог еона свет наставља да се налази под знаком љубави Божије. А Бог је послао Сина свога у свет да они који верују у Њега не погину него да имају живот вечни. Првобитно добро и лепота које је Бог даровао творевини приликом стварања налазе се у свету, али не припадају њему него Цркви у Христу. Трагедија се пак разрешава, и разрешила се у Цркви тако што се победа већ догодила. *Ово је њобеди која њобеди свей — вера наша* (1. Јн. 5, 4).

Динамика времена

Од дана Педесетнице у свету истовремено постоје два еона. Крај старог еона ће наступити у Парусији која ће бити потпуно откривење новог еона, а до

тада се нови еон открива само верницима у Цркви. Због тога је за њих есхатолошки период већ наступио, с обзиром да Црква припада новом еону. О томе је говорио Апостол Петар у својој првој проповеди на Педесетници када је навео древно пророштво (*Дан. 2, 17*). За прве Хришћане изливање дарова Духа представљало је обележје или залог последњих дана. Та ѓоухата или *йоследњи дани* већ су били наступили на дан Педесетнице, у тренутку актуализације Цркве. Од самога почетка, као што сведочи проповед Апостола Петра, есхатологија за хришћане није представљала само учење о далекој будућности, него и учење о садашњости у којој они живе.

Први јерусалимски хришћани вером у Месију нису се разликовали од Јудеја, него вером Јудеја у долазак будућег Месије; наиме хришћани су веровали да Исус који је био разапет и који је васкрсао јесте Месија, па су они зато ишчекивали Његов други долазак у слави, еда би наступило потпуно откривење новог еона. Тај Његов долазак у слави антиципирају Његови верници када врше Трпезу Господњу. Њихов молитвени призив *Маран аша* или *Марана ша* био је призив доласка Господа са његовим остварењем евхаристиског позива: *Да, гођи, Госйоде Исусе — Госйод долази*. Све до дана данашњега ми се у Евхаристији сећамо крста, гроба, тридневног васкрсења, узласка на небеса, седења одеснују Оца и Другог и славног доласка Његовог.

Пребивање Цркве у историјском процесу

Историјски процес улази у план Божијег Домостроја. Постојање Цркве припада времену од Педесетнице до Парусије, у којем времену наставља да траје и историјски процес. У пустињи или келији или на асфалту он остаје у њему, јер наставља да борави у старом еону, и само присуство Господа у слави ослободиће га од њега; дакле од тог историјског процеса. Чак ни смрт не ослобађа верника од старог еона, пошто је његово стање после смрти условљено постојањем овог еона. Обличје овог другог пролази јер је стари еон осуђен, али још нису осуђени сви они који му припадају и у њему пребивају, па је за њих отворен и пут спасења. Зато у односу на стари еон хришћани имају дуг и обавезу: дуг у односу на своју браћу која пребивају у њему, дуг у односу на оне који могу да постану браћа, ка чему иначе треба да буду усмерени наши напори; затим, дуг у односу на друштво и државу у којој Црква пребива. У сваком случају, хришћани не могу заобићи онога који је пао у руке разбојника него су дужни да му превију ране заливши их уљем и вином, и да га збрину.

Ступање у Цркву

Црква припада будућем еону (*2. Кор. 1, 21–22*). Посредством крштења Бог нас утврђује у *Христју*, помазује нас ради живљења и служења у Цркви,

запечаћује са нама *савез* и даје нам залог Духа. Припадајући будућем, Црква пребива у садашњем еону. У Цркви и посредством Цркве сваки верник већ припада новом еону, чији је залог добио, али уједно наставља и да пребива, као и сама Црква, у садашњем еону. Равнотежа између припадности будућем еону и пребивања у садашњем еону може се и пореметити. Ако би Црква, припадајући еону Духа, пребивала и у том еону, чланство у њој би представљало датост: то чланство би се остваривало Божијим чином, исто онако како се Божијим чином остварује и рођење за овај свет. Међутим, пребивање Цркве у садашњем еону чини да чланство у њој представља задатост овисну о сваком вернику понаособ. Стекавши залог Духа човек га може реализовати у свом живљењу у Цркви, као што може и остати само на пребивању у садашњем еону. Али у другом случају живот у Цркви остаје нереализован, а тиме и припадност Цркви нереализована. Што је слабији интензитет живљења у Цркви то је изразитији интензитет пребивања у старом еону, јер се тежиште са Цркве преноси на свет. *Домашу Боју* (Еф. 2, 19) не могу се утапати у животну свакодневицу овога света, а они који се задовољавају животном свакодневицом не могу бити суграђани Светима. Црква и свет нису супротстављени по себи, будући да припадају различитим равнима постојања; њихова супротстављеност је присутна у човековом срцу које се налази на обема равнима постојања.

Protopresbyter Nicholas Afanasiev's
Understanding of the Mystery of the Church
(a Homage to Father Nicholas Afanasiev)

Resume: As a counterpart to the optimistic and pessimistic perception of the world the New Testament mind has pointed out to the tragic perception of the world, which ruled out both the excessive optimism and the darkest pessimism. The Church found itself in the world in which it is to dwell until the coming of Christ in Majesty. By professing that Jesus Christ is the Lord it has professed that everything already belongs to it (1 Corinth. 3: 22). In the eschatological perception of the world the Church dwells in it exactly in the sense of the mission it received from Christ, in order to endeavour in the field of the old or evil eon. Until the definite separation of the old and the new eon comes, the world will be under the sign of God's love. And God sent His Son into the world that whoever believes in Him should not perish but have eternal life. The original goodness and beauty which God had bestowed upon His creation are present in the world, but they do not belong to it, they belong to the Church in Christ. However, the tragedy is resolved; it has been resolved in the Church by the victory being already won. This is the victory that has overcome the world, even our faith (1 Jn 5: 4).

Key words: Eschatological character, eschatological perception, two eons – new and old, the Church and the Empire, Christ and Emperor, Christians and the world, reconciliation, universe, eon of evil, the dynamics of time, Civitas Christianorum, the victory of Christ, the new creation.